

KONTRIBUTI I AKADEMIK ALI HADRIT NË NDRIÇIMIN E REFORMËS AGRARE DHE KOLONIZIMIT TË KOSOVËS 1918-1941

Ndër të parët studiues në Kosovë, në mos i pari, i cili i zbërtheu

objektivat e politikës nacional-shoviniste serbe të zbatuara në këtë pjesë të etnikumit shqiptar midis dy luftërave botërore, ishte profesor Ali Hadri. Mirëpo, duhet theksuar se një analizë dhe pasqyrim i bazuar shkencor i kësaj pjese të historisë sonë kombëtare, në kohën e pushtetit komunist, ku gjithçka, duhej të trajtohej dhe të pasqyrohej në bazë të kriterëve ideologjike dhe të kornizave partiake e shtetërore,

nuk ishte as e lehtë e as pa rrezik. Aq më tepër për faktin se në fazën e parë të pushtetit komunist, deri më 1966 pra, nën rrogozin e pushtetit komunist vepronte nacional-shovinizmi serb, i cili kur ishin në pyetje shqiptarët në Kosovë dhe në vise tjera etnike shqiptare në ish Jugosllavi, veçanërisht e kaluara dhe trashëgimia e tyre kulturo-historike, vepronte me të gjitha mënyrat, metodat dhe mjetet në dispozicion.

Duke drejtuar gishtin drejtë borgjezisë serbe, e cila si bartëse e pushtetit në Mbretërinë SKS, përkatësisht në Mbretërinë e Jugosllavisë gjatë viteve 1918-1941 zbatoi politikë skajshmërisht antishqiptare, akademik Ali Hadri, e pasqyroi në mënyrë të argumentuar gjendjen e rëndë të popullit shqiptar në Kosovë e më gjerë në aspektin shoqëror, politik, ekonomik, kulturor, arsimor, shëndetësor, etj.

Vend i veçantë në studimet dhe publikimet e akademik Ali Hadrit i është kushtuar të ashtuquajturës reformë agrare dhe kolo-

nizimit të Kosovës, procese këto që jo vetëm që ishin të ndërlidhura ngushtë midis tyre, por që bashkërisht ishin në funksion të politikës së terrorit të organizuar shtetëror serb ndaj shqiptarëve në Kosovë gjatë periudhës në fjalë. Në studimet e akademik Ali Hadrit është pasqyruar në mënyrë analitike dhe të argumentuar se këto dy procese ishin në funksion të politikës shkombëtarizuese serbe, qëllimi kryesor i së cilës ishte spastrimi etnik e më pastaj serbizimi i kësaj pjese të arealit etnik shqiptar.

E ashtuquajtura reformë agrare dhe kolonizimi i Kosovës ishin objekt trajtimi gati në të gjitha punimet, studimet dhe publikimet e akademik Ali Hadrit, duke filluar që nga doracakët dhe tekstet shkollore për shkolla fillore e të mesme, e deri tek tekstet universitare, akademike e enciklopedike të kohës. Rëndësi të veçantë ka fakti që komponentët e politikës pushtuese serbe në Kosovë e më gjerë janë pasqyruar, ndonëse sipërfaqësisht, në tekste shkollore, të cilat ishin në përdorim si në Kosovë, ashtu edhe në vise tjera etnike shqiptare në ish Jugosllavi, si në Maqedoni, në Mal të Zi, në Serbinë e Jugut, etj.

Rëndësi të veçantë ka po ashtu fakti se shumë studime të Ali Hadrit, në të cilat është trajtuar politika e egër serbe ndaj popullit shqiptar në Kosovë e më gjerë, duke filluar që nga shtypja ekonomike, politike, terrori i organizuar shtetëror, diskriminimi nacional, politika shkombëtarizuese me qëllim të spastrimit etnik të Kosovës etj., janë publikuar në revista dhe buletine shkencore jugosllave dhe më gjerë, duke njoftuar kështu në mënyrë të argumentuar opinionin shkencorë me politikën serbe ndaj çështjes shqiptare në Kosovë midis dy luftërave botërore, ku vend të rëndësishëm sërish zë trajtimi i reformës agrare dhe kolonizimit të Kosovës dhe trojeve tjera etnike shqiptare në ish Jugosllavi.

Ajo që e rritë vlerën dhe rëndësinë shkencore të qasjes së akademik Ali Hadrit ndaj komponentëve kryesore të politikës pushtuese serbe në Kosovë më 1918-1941, është se trajtimi i tyre është bërë duke u mbështetur në burime të dorës së parë, ndërsa mënyra e shtrimit dhe pasqyrimin të çështjeve të trajtuara, është bërë në mënyrë të thjeshtë,

në mënyrë të kuptueshme e të pranueshme për lexuesit dhe studiuesit e veprave të tij.

Me qëllim të trajtimit, ndriçimit dhe pasqyrimin sa më të gjerë dhe sa më gjithëpërfshirës të segmenteve të politikës pushtuese serbe në Kosovë më 1912-1918, përkatësisht 1918-1941, akademik Ali Hadri zbatoi një strategji largpamëse dhe mjaftë të suksesshme. Si profesor i lëndës së historisë në fakultet, por edhe si mentor i shumë studentëve në studimet pasuniversitare e të doktoratës, akademik Ali Hadri inicioi, miratoi apo caktoi shumë tema të magjistraturës dhe të doktoratës që për objekt trajtimi kishin gjendjen e rëndë ekonomike, politike, nacionale, kulturore, arsimore dhe shëndetësore në Kosovë pas pushtimit serbo-malazezë të Kosovës më 1912, përkatësisht pas ripushtimit serb të Kosovës më 1918. Veçanërisht inicioi, miratoi apo caktoi tema për ndriçimin e reformës agrare dhe kolonizimit në Kosovë, procese këto që përbënin bazamentin e platformës së politikës nacional-shoviniste dhe hegjemoniste serbe në Kosovë dhe në vise tjera shqiptare nën pushtimin dhe sundimin e Jugosllavisë Mbretërore.

Studimi dhe publikimi i parë i akademik Ali Hadrit, ku është trajtuar reforma agrare dhe kolonizimi në Kosovë, në periudhën midis dy luftërave botërore, me gjasë ndër studimet e para të këtij lloji në Kosovë, është studimi me titull: “Marrëdhëniet agrare dhe lufta e PKJ në Kosovë e Metohi kundër reformës agrare të padrejtë të Jugosllavisë borgjeze”, publikuar në revistën shkencore-kulturore “Përparimi”, nr. 9-10, 1964, f. 589-599.¹

E veçuam këtë studim për faktin se akademik Hadri është ndër të parët studiues kosovarë që pasqyron në mënyrë të argumentuar faktin se reforma agrare në Kosovë ishte e lidhur ngushtë me kolonizimin, përkatësisht kolonizimi i ka paraprirë të ashtuquajturës reformë agrare, duke i dhënë kësaj të fundit orientimet themelore.² Në këtë publikim, si edhe në disa publikime tjera të fillimviteve të gjashtëd-

¹ Ali Hadri, Marrëdhëniet agrare dhe lufta e PKJ në Kosovë e Metohi kundër reformës agrare të padrejtë të Jugosllavisë borgjeze”, “Përparimi”, Prishtinë, 1964, nr. 9-10, f. 589-599.

² Po aty, f. 592.

hjeta të shekullit të kaluar, Ali Hadri jep të dhëna konkrete lidhur me tokën e kufizuar në Kosovë nga pushteti agrar, duke përfshirë këtu edhe tokën private të fshatarësisë shqiptare, e cila më pastaj u është dhënë kolonëve serbë e malazezë të vendosur në Kosovë. Pasqyrohet numri i familjeve kolone serbe e malazeze të kolonizuar në Kosovë, si dhe numri i shtëpive të ndërtuara për këta kolonë, që sillej rreth 11.000,³ shumë prej të cilave ishin ngritur me punë të detyrueshme të fshatarësisë shqiptare. Në këtë studim publikohet fakti se toka e uzurpuar e fshatarëve shqiptarë, u është dhënë kolonëve serbë e malazezë, me qëllim të presionit ekonomik ndaj popullsisë autoktone shqiptare.⁴ Në këtë publikim zërthehet dhe shpjegohet lidhshmëria e politikës agrare dhe kolonizimit në funksion të shkombëtarizimit sa më të shpejtë të shqiptarëve në Kosovë, të shpërnguljes sa më masovike të tyre dhe të serbizimit të Kosovës.⁵ Në mënyrë të argumentuar trajtohet kategoria e kolonëve serbë e malazez, të cilët ishin shtyllë e regjimit pushtues serb në Kosovë,⁶ numri i të cilëve ishte shumë më i madh se sa numri i atyre që nuk e aprovinin politikën zyrtare serbe. Pasqyrohet fakti se numri i kolonëve serbë e malazez të cilët e kundërshtonin politikën shtypëse, kolonizuese dhe shkombëtarizuese serbe në Kosovë ishte më shumë se simbolik, për të mos thënë se nuk ekzistonte fare.

Në punimin me titull “Rrethanat shoqnore, politike, nacionale e kulturore në Kosovë-Metohi në kohën e Jugosllavisë së vjetër”, të publikuar më 1965 në revistën kulturore dhe shkencore “Përparimi”⁷, akademik Hadri, pasi konstaton se Kosova ishte koloni serbe dhe jugosllave, prezanton fakte lidhur me gjendjen më shumë se të rëndë politike të popullit shqiptar në Kosovë, i cili nuk kishte kurrfarë të drejte. Shtypjen nacionale të shqiptarëve nga pushteti okupues serb e konkretizon me fakte e argumente të shumta e të pamohueshme. Ofron

³ Po aty, f. 594.

⁴ Po aty.

⁵ Po aty.

⁶ Po aty, f. 598.

⁷ Ali Hadri, Rrethanat shoqnore, politike, nacionale e kulturore në Kosovë-Metohi në kohën e Jugosllavisë së vjetër”, “Përparimi”, Prishtinë, 1965, nr. 3-4, f. 162-185.

të dhëna që pasqyrojnë qëndrimin e qarqeve politiko-ushtarake serbe, të cilat i trajtonin shqiptarët si popull i egër, i pakulturuar, i pabesë, dinak, i padëgjueshëm,⁸ etj. Duke filluar që në punimet, në studimet dhe në publikimet e para, akademik Hadrit vend të veçantë i kushton dëbimit të popullsisë shqiptare nga Sanxhaku i Nishit dhe spastrimit etnik të atyre viseve më 1877-1878.

U përqendruam në studimet dhe publikimet më të hershme të akademik Ali Hadrit për dy arsye. Së pari për faktin se këto studime dhe publikime të profesor Ali Hadrit, më vonë akademik Ali Hadrit, janë ndër publikimet e para në Kosovë ku trajtohen segmentet kryesore të politikës pushtuese serbe në Kosovë midis dy luftërave botërore, dhe, së dyti, për faktin se segmentet kryesore të politikës pushtuese dhe hegjemoniste serbe karshi Kosovës, janë trajtuar nga ky shkencëtar para vitit 1966, përkatësisht para Plenumit të Brioneve, në periudhën e socializmit burokratik-etatist pra, kur partia në pushtet dhe mekanizmat e saj vigjilonin dhe sanksiononin çdo përpjekje të studiuesve shqiptarë në Kosovë lidhur me të kaluarën kombëtare historike dhe kulturore shqiptare.

Duke përfunduar po përmendim faktin se mendimi shkencor i akademik Ali Hadrit, lidhur me reformën agrare dhe kolonizimin në Kosovë gjatë viteve 1918-1941, si edhe i tërë opusi i tij shkencor, ishte pikëmbështetje për studiues vendës e më gjerë, të cilët janë marrë me trajtimin e komponentëve dhe qëllimeve të politikës pushtuese serbe në këtë pjesë të etnikumit shqiptar.

⁸ Po aty, f. 170.

SUMMARY

CONTRIBUTION OF ACADEMIC ALI HADRI IN EXPLANATION OF AGRARIAN REFORM AND COLONISATION IN KOSOVA, 1918 – 1941

Academic Ali Hadri is one of the extenuated personalities of Albanian historiography. Among other things, he researched and studied the agrarian reform and colonization of Kosova between the two world wars. Based on abundant archival materials, he concluded that agrarian reform conducted by the Yugoslav administration aimed colonization of Kosova with Slavic population (Serbian and Montenegrin), and not a just re-distribution of land. According to professor Hadri, agrarian reform was designed to change the national structure of Kosova population in favor of non-Albanian element – Slavs.